

معاونت برنامه ریزی، پژوهش و فناوری اطلاعات نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور		نهاد آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
<p style="text-align: right;">عنوان سند:</p> <p style="text-align: center;">روش اجرایی تهیه تعاریف استاندارد اقلام آماری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور</p>		

کد سند: IPLF-SS-P-12 01:1397	
تاریخ بازنگری:	تاریخ تهیه: ۱۳۹۶/۱۰/۱۵

تصویب کننده:	تایید کننده: معاونت برنامه ریزی، پژوهش و فناوری اطلاعات نهاد	تهیه کننده: پژوهشکده‌ی آمار
--------------	--	--------------------------------

۱- هدف

یکسان کردن و استانداردسازی تعاریف و مفاهیم واژه‌های آمارهای نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (مربوط به واژه‌های مرتبط در آمارهای رسمی کشور و آمارهای تخصصی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور) و یکسان سازی تعاریف و مفاهیم و جلوگیری از برداشت‌های متفاوت از موضوعات یکسان در فرایند تولید داده‌ها و اطلاعات آماری توسط نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.

۲- دامنه کاربرد

فرایند تولید داده‌ها و اطلاعات آماری به روش‌های ثبتي، نمونه‌گیری و سرشماری و گزارش‌های آماری در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.

۳- تعاریف

واژه‌ی آمار رسمی: واژه‌ی مربوط به آمارهای رسمی کشور است. منظور از آمارهای رسمی، اطلاعات آماری است که توسط دستگاه‌های اجرایی کشور مطابق آئین‌نامه و دستورالعمل‌های مصوب شورای عالی آمار و به منظور استفاده در سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، پژوهش و اطلاع‌رسانی وضعیت کلان و عمومی کشور تولید و منتشر می‌شوند. تعاریف این‌گونه واژه‌ها برای استانداردسازی دارای فرایند خاصی است که با محوریت مرکز آمار ایران انجام می‌شود که در نگاره ۲-۲ نمایش داده شده است.

واژه‌ی آمار تخصصی: واژه‌ی مربوط به آمارهای تخصصی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور است. منظور از آمارهای تخصصی، اطلاعات آماری است که توسط نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور به منظور استفاده در مدیریت، سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، پژوهش و اطلاع‌رسانی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور تولید و منتشر می‌شوند. شایان ذکر است آمار تخصصی می‌تواند زیرمجموعه‌ی آمار رسمی نیز باشد. استانداردسازی تعاریف این‌گونه واژه‌ها بر اساس فرایند تعیین شده توسط کارگروه اشاره شده در بند ۷ همین روش اجرایی مشخص می‌شود.

۴- روش کار استاندارد سازی تعریف واژه‌ی آمار رسمی

• ارکان فرایند استانداردسازی تعریف واژه‌ی آمار رسمی

ساختار فرایند استانداردسازی تعاریف نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور از ارکان زیر تشکیل شده است:

○ مرکز آمار ایران

○ مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

• ترکیب اعضای گروه استانداردسازی تعاریف

○ نماینده دفتر استانداردها و نظارت بر طرح‌های آماری مرکز آمار ایران

○ نماینده دفاتر موضوعی مرتبط مرکز آمار ایران

○ نمایندگان نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور (به‌عنوان سازمان متولی)

○ نماینده سازمان‌های مرتبط (در صورت لزوم)

نکته ۱: بر اساس ماده ۳ و ۸ قانون مرکز آمار ایران، تهیه تعاریف و تعیین مفاهیم و معیارها و طبقه‌بندی‌های آماری بر عهده مرکز آمار ایران می‌باشد و تمامی دستگاه‌های اجرایی مؤظفند از آن‌ها تبعیت کنند.

- نکته ۲: مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور بسته به مورد و موضوع واژه‌ها، مسئولیت هماهنگی و دعوت نماینده از حوزه‌های تخصصی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور را دارد.
- نکته ۳: به منظور انجام مشورت‌های مورد نیاز می‌توان از افراد متخصص و صاحب‌نظر برای شرکت در جلسات مربوط دعوت به عمل آورد.
- نکته ۴: مسئول گروه استانداردسازی تعاریف یکی از اعضای دفتر استانداردها و نظارت بر طرح‌های آماری مرکز آمار ایران است.

• وظایف ارکان گروه استانداردسازی تعاریف

○ مرکز آمار ایران

سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای یکسان نمودن و استانداردسازی تعاریف واژه‌ها، شامل:

- ✓ تعیین عناوین واژه‌ها و برنامه زمان‌بندی آن برای یکسان نمودن و استانداردسازی تعاریف
- ✓ شرکت در جلسات و تهیه تعاریف استاندارد
- ✓ تأیید و تصویب نهایی تعاریف و مفاهیم استاندارد آماری
- ✓ بارگذاری تعاریف استاندارد در سامانه ملی تعاریف
- ✓ ابلاغ تعاریف و مفاهیم استاندارد آماری به دستگاه‌های اجرایی کشور

○ مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

- ✓ پیش‌نهاد واژه‌های مورد نیاز به همراه تعاریف موجود آن‌ها به مرکز آمار ایران
- ✓ تشکیل جلسات و هماهنگی برای حضور نمایندگان حوزه‌های تخصصی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور در تهیه تعاریف
- ✓ مشارکت در فرایند استانداردسازی تعاریف
- ✓ اخذ تأییدیه از واحدهای زیرمجموعه نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور برای تعاریف استاندارد شده

• وظایف اعضای گروه استانداردسازی تعاریف

- شرکت منظم و فعال در جلسات گروه
- مطالعه و بررسی منابع مختلف به منظور اظهارنظر دقیق درباره واژه‌ها و تعاریف
- بررسی و اظهارنظر درباره واژه‌ها و تعاریف آن‌ها
- انجام فعالیت‌های واگذار شده از طرف مسئول گروه استانداردسازی تعاریف
- شناسایی متخصصان امر در خصوص موضوعات مورد بحث در گروه به منظور بهره‌گیری از نظرات آن‌ها
- انعکاس تصمیمات و آرایه مصوبات و جلسات به مدیران مافوق
- امضا و تأیید نهایی فرم تأییدیه تعاریف تنظیم شده در جلسات

• تغییرات:

تغییر و یا اصلاح در این روش اجرایی با پیش‌نهاد مدیر کل دفتر استانداردها و نظارت بر طرح‌های آماری و تصویب ریاست مرکز آمار ایران امکان‌پذیر می‌باشد (نگاره ۲-۲).

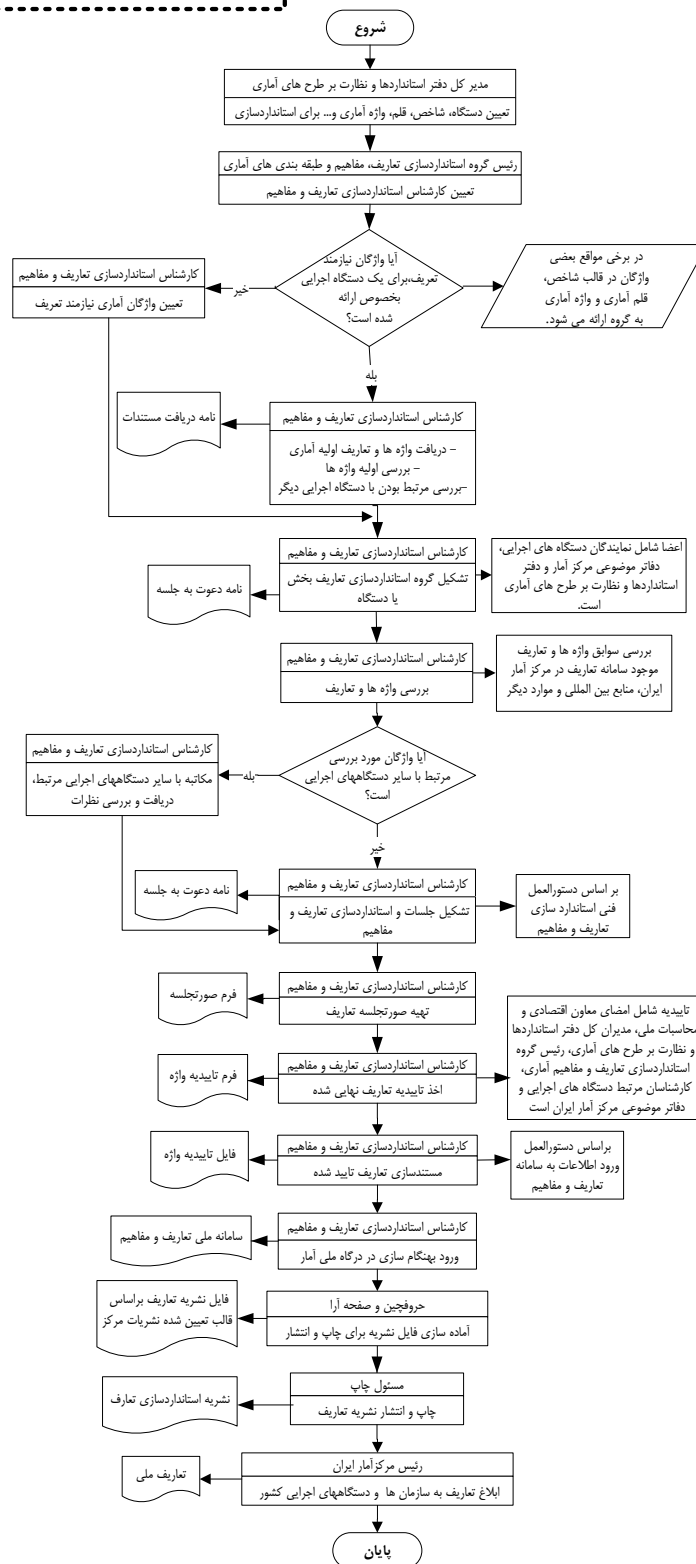
۵- مسئولیت‌ها

ردیف	شرح اقدام	مرجع سازمان مسئول	مرجع قانونی
۱	نظارت و مدیریت فرایند	مدیرکل دفتر استانداردها و نظارت بر طرح‌های آماری مرکز آمار ایران	ماده ۴۱ نظام‌نامه نظام آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
۲	اخذ واژه‌ها و تعاریف موجود، شرکت در جلسات، تکمیل بانک اطلاعاتی مرکز آمار ایران و بارگذاری تعاریف استاندارد در درگاه ملی آمار	نماینده دفتر استانداردها و نظارت بر طرح‌های مرکز آمار ایران	ماده ۴۱ نظام‌نامه نظام آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
۳	ارایه واژه‌ها و تعاریف اولیه، پیگیری‌های لازم و تشکیل جلسات، تهیه صورتجلسه، مستندسازی، تهیه فرمت تأییدیه و اخذ امضا	نماینده مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	ماده ۴۱ نظام‌نامه نظام آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
۴	ابلاغ تعاریف نهایی به دستگاه‌های اجرایی	ریاست مرکز آمار ایران	ماده ۴۱ نظام‌نامه نظام آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

۶- نگهداری سوابق

ردیف	نام سابقه	محل نگهداری	مسئول نگهداری	مدت نگهداری
۱	صورتجلسه	دفتر استانداردها و نظارت بر طرح‌های آماری- الکترونیکی	کارشناس	تا پایان فعالیت
۲	فرم تأییدیه	دفتر استانداردها و نظارت بر طرح‌های آماری- الکترونیکی	کارشناس	تا بازنگری بعدی
۳	نامه دعوت به جلسه و ابلاغیه	دفتر استانداردها و نظارت بر طرح‌های آماری- الکترونیکی	مسئول دفتر	تا پایان فعالیت
۴	تعاریف استاندارد برای ابلاغ	دفتر استانداردها و نظارت بر طرح‌های آماری	کارشناس	تا بازنگری بعدی
۵	صفحات وب مربوط به تعاریف	درگاه ملی آمار WWW.SCI.ORG.IR	معاونت پایگاه‌های اطلاعاتی و اطلاع رسانی مرکز آمار ایران	نامحدود

فلوچارت فرایند استانداردسازی تعاریف و مفاهیم - آخرین بازنگری فروردین ۹۴

نگاره ۲-۲- فلوچارت فرایند استانداردسازی واژه‌های آمار رسمی (توسط مرکز آمار ایران)

۷- روش کار استانداردسازی تعریف واژه‌ی آمار تخصصی

• ارکان فرایند استانداردسازی تعریف واژه‌ی آمار تخصصی

- مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
- مدیریت آمار سطح یک مربوطه

• ترکیب اعضای گروه استاندارد سازی تعریف واژه‌ی آمار تخصصی

- نماینده مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
- نماینده مدیریت آمار سطح یک مربوطه
- نماینده مدیریت آمار سطح دو مربوطه
- نماینده مدیریت آمار سطح سه مربوطه (در صورت لزوم)
- نمایندگان حوزه‌های تخصصی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
- نماینده سازمان‌های مرتبط (در صورت لزوم)

نکته ۱: مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور بسته به مورد و موضوع واژه‌ها، مسئولیت هماهنگی و دعوت نماینده از حوزه‌های تخصصی نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور را دارد.

نکته ۲: به منظور انجام مشورت‌های مورد نیاز می‌توان از افراد متخصص و صاحب‌نظر برای شرکت در جلسات مربوط دعوت به عمل آورد.

نکته ۳: مسئول گروه استانداردسازی تعاریف یکی از اعضای مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور است.

• وظایف ارکان گروه استاندارد سازی تعریف واژه‌ی آمار تخصصی

• مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای یکسان نمودن و استانداردسازی تعاریف واژه‌ها، شامل:

- تعیین عناوین واژه‌ها و برنامه زمان‌بندی آن برای یکسان نمودن و استانداردسازی تعاریف
- شرکت در جلسات و تهیه تعاریف استاندارد
- تأیید و تصویب نهایی تعاریف استاندارد
- بارگذاری تعاریف استاندارد در وب‌گاه نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
- ابلاغ تعاریف و مفاهیم استاندارد آماری به بخش‌های مختلف نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

• مدیریت آمار سطح یک

○ پیش‌نهاد واژه‌های مورد نیاز به همراه تعاریف موجود آن‌ها به مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

○ مشارکت در فرایند یکسان نمودن و استانداردسازی تعاریف

○ اخذ تأییدیه از واحدهای زیرمجموعه خود برای تعاریف استاندارد شده

• وظایف اعضای گروه استاندارد سازی تعریف واژه‌ی آمار تخصصی

- شرکت منظم و فعال در جلسات گروه
- مطالعه و بررسی منابع مختلف به منظور اظهارنظر دقیق درباره واژه‌ها و تعاریف

- بررسی و اظهارنظر درباره واژه‌ها و تعاریف آن‌ها
- انجام فعالیت‌های واگذار شده از طرف مسئول گروه استانداردسازی تعاریف
- شناسایی متخصصان امر در خصوص موضوعات مورد بحث در گروه به منظور بهره‌گیری از نظرات آن‌ها
- انعکاس تصمیمات و ارایه مصوبات و جلسات به مدیران مافوق
- امضا و تأیید نهایی فرم تأییدیه تعاریف تنظیم شده در جلسات

• تغییرات:

تغییر و یا اصلاح در این روش اجرایی با پیش‌نهاد مدیر آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور و تصویب مدیرعامل معاونت برنامه‌ریزی، پژوهش و فناوری اطلاعات نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور امکان‌پذیر می‌باشد.

۸- مسئولیت‌ها

ردیف	شرح اقدام	مرجع سازمان مسئول	مرجع قانونی
۱	نظارت و مدیریت فرایند	مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	ماده ۱۱ و ماده ۱۲ نظام‌نامه نظام آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
۲	پیش‌نهاد واژه‌های مورد نیاز به همراه تعاریف موجود آن‌ها به مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	مدیریت آمار سطح یک	ماده ۱۸ نظام‌نامه نظام آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
۳	اخذ واژه‌ها و تعاریف موجود، شرکت در جلسات، تکمیل بانک اطلاعاتی مرکز آمار ایران و بارگذاری تعاریف استاندارد در درگاه ملی آمار	مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	ماده ۱۱ و ماده ۱۲ نظام‌نامه نظام آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
۴	ارایه واژه‌ها و تعاریف اولیه، پیگیری‌های لازم و تشکیل جلسات، تهیه صورتجلسه، مستندسازی، تهیه فرمت تأییدیه و اخذ امضا	مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	ماده ۱۱ و ماده ۱۲ نظام‌نامه نظام آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
۵	ابلاغ تعاریف نهایی به واحدهای تابعه نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	ماده ۱۱ و ماده ۱۲ نظام‌نامه نظام آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

۹- نگهداری سوابق

مدت نگهداری	مسئول نگهداری	محل نگهداری	نام سابقه	ردیف
تا پایان فعالیت	کارشناس	مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور- الکترونیکی	صورتجلسه	۱
تا بازنگری بعدی	کارشناس	مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور- الکترونیکی	فرم تأییدیه	۲
تا پایان فعالیت	مسئول دفتر	مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور- الکترونیکی	نامه دعوت به جلسه و ابلاغیه	۳
تا بازنگری بعدی	کارشناس	مدیریت آمار نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور- الکترونیکی	تعاریف استاندارد برای ابلاغ	۴
نامحدود	معاونت برنامه‌ریزی، پژوهش و فناوری اطلاعات نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	وبگاه نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور	صفحات وب مربوط به تعاریف	۵

۱۰- پیوست (اصول استانداردسازی تعاریف و مفاهیم واژه‌ها)

در بررسی واژه‌ها، یکی از گزینه‌های زیر انتخاب می‌شود.

- تأیید واژه،
  - تأیید واژه به مفهوم آن است که رایج تعریف برای آن لازم است. بدین معنی که بدون رایج تعریف، آمار منتشر شده درباره آن واژه، مبهم، نامعلوم و غیرواضح است.
- اصلاح واژه،
  - اصلاح واژه مواردی است که واژه نیازمند تعریف است اما واژه با تعریف رایج شده همخوانی ندارد، یا واژه نامفهوم است و باید تغییراتی پیدا کند یا واژه به صورت خاص آن تعریف شده و می‌توان در حالت عام برای آن تعریف رایج کرد، واژه در صورت اصلاح مورد تأیید خواهد بود.
- حذف واژه،
  - یک واژه در موارد زیر حذف می‌شود:
    - ✓ در چارچوب واژه‌های مورد بررسی نباشد؛
    - ✓ واژه بدیهی بوده و نیاز به تعریف نداشته باشد. بدیهی بودن به این معناست که آمار رایج شده در مورد آن واژه، کاربر را دچار مشکل نسازد. به عبارت دیگر واژه آنقدر واضح، معلوم و روشن باشد که همه، برداشت یکسانی از آن داشته باشند؛
    - ✓ واژه مهجور و متروک باشد؛ و

✓ واژه‌هایی که بیان‌کننده تشکیلات سازمانی هستند نظیر سازمان تبلیغات اسلامی

و..

• پیش‌نهاد واژه جدید.

○ در مواردی که در تعاریف ارایه شده واژه مبهمی وجود داشته باشد یا نیاز به تعریف واژه‌ی جدیدی ایجاد شود، واژه به عنوان یک واژه جدید جهت یکسان نمودن و استانداردسازی تعریف آن، پیش‌نهاد می‌شود.

نکته ۱: برای استفاده صحیح و دقیق از تعاریف بین‌المللی، معادل انگلیسی واژه‌ها با هماهنگی سازمان یا سازمان‌های مربوط ارایه شود.

۱-۱۰- ویژگی‌ها و قواعد تعاریف استاندارد آماری

هدف از تعریف یک واژه، شناساندن مفهوم آن و جدا ساختن آن از مفاهیم دیگر است. برای تعریف درست و کامل یک واژه با کاربرد آماری، باید اصولی در تعریف رعایت شود که عبارتند از:

- تعریف باید جامع و مانع باشد، یعنی نباید کلی‌تر از آن واژه‌ای که تعریف می‌شود باشد و بر چیزی غیر از آن واژه دلالت کند. چرا که در این صورت این تعریف می‌تواند موارد دیگری را نیز شامل شود.
- تعریف باید شامل یک جنس و وجه تمایز باشد، برای تعریف یک واژه باید جنس آن را شناسایی کرد و سپس وجوه تمایزش را از سایر واژه‌ها عنوان کرد. برای تعیین جنس، لازم است به دنبال مؤلفه‌هایی در تعریف بگردیم که متعلق به طبقه وسیع‌تری می‌باشد. شناخت جنس در تشخیص مصادیق یک مفهوم کمک کرده و اطلاعات بسیاری را منتقل می‌کند.
- تعریف نباید مبهم، پیچیده یا استعاری باشد، بلکه باید واضح‌تر و روشن‌تر از واژه‌ای که تعریف می‌شود باشد، در غیر این صورت هدف و مقصود از تعریف، که همان شرح مفهوم واژه است تأمین نخواهد شد. ابهام، پیچیدگی و استعاره، سه مشکل رایج در این بخش می‌باشد.
- تعریف نباید دوری باشد؛ یعنی نباید چیزی را مستقیماً یا غیرمستقیم بوسیله خودش تعریف کرد. برای مثال مالکیت را رابطه حقوقی تعریف کنیم که میان یک شخص و چیزی که مالک آن است، برقرار می‌باشد. از آنجا که در این تعریف واژه مالک استفاده شده، مفهوم مالکیت را بر پایه خودش توضیح می‌دهد.
- تعریف باید موجز باشد، به عبارتی کوتاه، مختصر و کامل باشد. برخلاف این تصور که هر چه برای یک تعریف جزئیات بیشتری ارایه شود از ابهام آن می‌کاهد، آنچه که حقیقت دارد این است که تفصیل بیشتر، زمینه‌ای را برای ابهام فراهم می‌آورد.
- تعریف نباید شامل واژه‌های سلبی غیرضروری باشد، در تعریف عموماً باید از تعاریف مثبت استفاده کرد چرا که واژه‌های منفی و سلبی خواننده را دچار آشفتگی می‌کند و دانستن اینکه چیزی چه نیست، به ما نمی‌گوید آن چیز چه هست. به همین دلیل یک تعریف سلبی معمولاً از قاعده ذاتی بودن نیز تخطی می‌کند. برای مثال تعریف «کارگر ساده فردی است که توانایی انجام مهارت‌های شغلی را ندارد»، خصوصیات دقیق کارگر ساده را بیان نمی‌کند.

- در تعریف، موارد کلی باید قبل از موارد جزئی ذکر شود، زیرا که اولاً موارد کلی‌تر (اعم) شناخته‌تر از موارد جزئی‌تر (اخص) است و ثانیاً در موارد کلی مفهوم موارد جزئی مستتر است. اگر ابتدا موارد جزئی‌تر ذکر شود و سپس موارد کلی‌تر، در واقع تکرار صورت گرفته است.
- تعاریف باید سازگاری با تعاریف بین‌المللی داشته باشند و از تعاریف رایج و مورد استفاده در سازمان‌های آماری بین‌المللی استفاده شود.
- در تعریف بایستی حتی‌الامکان از واژه‌هایی که دارای معانی روشن و واضح می‌باشند استفاده نمود، اما در صورتی‌که در تعریف یک واژه، واژه‌ای بکار برده شود که نیاز به تعریف دارد و قبلاً تعریف نشده است، آن واژه باید به‌طور جداگانه تعریف شود.
- واژه‌های بدیهی نیاز به تعریف ندارند، بدیهی بودن یعنی آنکه واژه آنقدر واضح، معلوم و روشن باشد که همه برداشت یکسانی از آن داشته باشند و داده‌ها و اطلاعات آماری ارائه شده در مورد آن واژه کاربر را دچار مشکل نسازد.
- تعریف ارائه شده برای واژه مورد نظر باید بدون ارایه مثال، ساده و گویا باشد.
- واژه‌ای که تعریف می‌شود باید مفرد باشد. مانند واژه عضو بجای اعضا.
- تعاریف باید از اصول و فنون ویرایشی برخوردار باشند و حتی‌الامکان از واژه‌های معادل فرهنگستان ادب فارسی استفاده شود.
- در متن تعریف تا حد امکان نباید از علائم اختصاری استفاده شود.
- در مواقعی که واژه دارای مترادف است، ارجاع به واژه مترادف به صورت «رجوع شود به: واژه مورد نظر» باید ذکر شود.
- در نهایی کردن تعاریف، حفظ سری‌های زمانی در مقایسه با تعاریف گذشته باید مورد توجه قرار گیرد.